

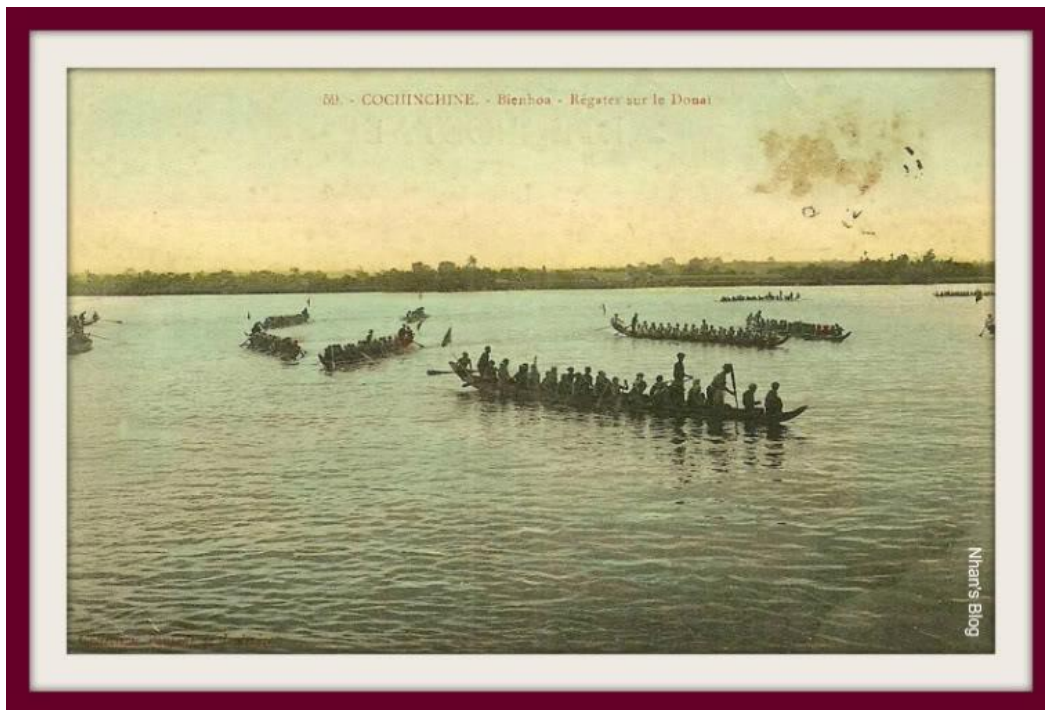
HỘI ÁI HỮU BIÊN HOÀ

Website: <https://www.bienhoatx.com>

Email liên lạc: datlam1951@yahoo.com

Hội Ái Hữu Biên Hoà hân hạnh giới thiệu đến quý vị bài: **Tỉnh Ly Biên Hoà-Sơ Lược Các Cơ Quan Trước Năm 75** của đồng hương **Nguyễn Văn Đáng** đóng góp trên diễn đàn. Hội chân thành cảm tạ tác giả. Kính mời.

Trân trọng.



TỈNH LY BIÊN HOÀ
SƠ LƯỢC CÁC CƠ QUAN TRƯỚC 75
Nguyễn Văn Đáng

TOÀ HÀNH CHÁNH TỈNH

Toà Hành Chánh còn có tên mà dân chúng quen gọi là “Toà BỐ”. Nguyên là dinh của Quan Bố Chánh Triều Đình Huế, do vị Trấn Phủ cai trị. Thuở đó là một ngôi nhà trệt, khổ nhỏ hẹp.

Đến thời Pháp Thuộc, năm 1922, Chánh Tham Biện người Pháp là ông A.G. Sartor cho chỉnh trang lại toàn bộ ngôi nhà, được rộng và lớn hơn với mặt tiền đặt lại hướng ra sông Đồng Nai. Cùng thời gian này, năm 1923 một nhà “thủy tạ” (Cầu Mát) được xây trên sông, đối diện toà hành chánh, cách bờ độ 20m, đi lại từ bờ bằng một cây cầu sắt, ngôi nhà hình vuông, mặt sàn lát gỗ có bốn cạnh, mỗi cạnh độ 6m, nóc có hình bánh ít, chóp cao, ngói đỏ.

Thời Pháp nơi này chỉ dành riêng cho các quan vui chơi, giải trí, tổ chức những cuộc tranh tài vào các ngày lễ lớn như “Lễ Độc Lập 14 tháng 7” có thi ghe hoa đăng, đua thuyền, thả bắt vịt, thi lội qua sông. Sau này, nơi đây cũng là nơi lý tưởng cho thanh nam, nữ tú cùng đến du ngoạn cảnh hoa viên, dưới những tàn cây sao cây dầu, cây da to, cao cho bóng mát, không khí trong lành, hưởng những làn gió mát từ sông thổi vào.

Khi Pháp bị Nhật Bản đảo chánh vào trung tuần tháng 3 năm 1945, Nhật Bản mời ông Đốc Phủ Sứ Nguyễn Văn Quý, người gốc Tân Uyên, trong khi ông đang làm quận trưởng quận Tân Uyên Vị, ra làm tỉnh trưởng tỉnh Biên Hoà. Ông là vị tỉnh trưởng Việt Nam đầu tiên.

Đến thời gian năm 1950, tỉnh trưởng Nguyễn Hữu Hậu, ông cho chỉnh trang lại bờ sông, các ao sen, lục bình dọc theo bờ, được lấp lại thành mặt bằng, cho mở cổng chánh ra vào, do ngã mặt tiền bờ sông, phóng con đường: Quai Delanoue, trước toà hành chánh

(toà bố) đã có vào năm 1896 (Kỷ Ty), thời vua Tự Đức, nối dài qua khỏi chợ Biên Hoà đến đình Tân Lâm, đổi tên lại là đường Trần Thượng Xuyên.

TOÀ ÁN

Toà án Biên Hoà được xây từ thời vua Minh Mạng là một công thự nằm trên đường Nguyễn Hữu Cảnh, cách chợ Biên Hoà về hướng Bắc, độ 1 km, thuộc thôn Tân Lại, mặt chính diện ngó thẳng tắp xuống đường Lê Văn Duyệt, nhìn thấy tận sông Đồng-Nai. Thời Pháp thuộc, toà ở cấp “hoà giải rộng quyền”, rồi được nâng cấp “Toà Sơ Thâm”.

Liên cận với toà án là nhà Ngân Khố tỉnh Biên Hoà (kho bạc). Ông quản trị kho bạc là người Việt Nam, dân Pháp. người dân địa phương chỉ biết và gọi là “ông kho bạc”. Ngôi biệt thự lâu của ông trong một sở đất rộng, cạnh bờ sông Đồng-Nai, liền ranh với nhà ông Đốc Học Lê Hữu Vĩnh. Tiếp cận bên phải toà án, là trường Nữ Tiểu Học, khu Cây Chàm. Cây Chàm, nguyên nó đã có từ mấy bao trăm năm trước, thân to và cao ngất trời xanh, ở phía Tây Bắc trường Nữ Tiểu Học, bị tróc gốc vào ngày 24 tháng 7 năm 1950, trong một trận bão lớn, ngã nằm trên đường Nguyễn Hữu Cảnh.

SÂN VẠN ĐỘNG

Thẳng góc với trường Nữ Tiểu Học, con đường Phan Chu Trinh dẫn xuống khu sân vận động thành phố Biên Hoà. Nơi đây trước kia là một vùng đầm lầy rộng lớn, chiếm một vùng từ chùa một cột “Phật Bốn Tay”, lấn tràn rộng xuống tận đường Phan Chu Trinh, nước sông Đồng Nai khi thủy triều dâng, nước theo con kinh vào ngập đầm sinh lầy, sự đi lại, trên con đường sỏi đá dọc bờ sông, phải đi qua cây cầu ván đóng đinh.

Đến thời Pháp Thuộc, năm 1900, lấy đất từ khu vực Dốc Sỏi (đầu đường Phan Đình Phùng) đem về lấp vùng đầm lầy này, xây Câu Lạc Bộ Thể Dục Thể Thao, cho dân Pháp. (Cercle Sportif). Trong đó có sân quần vợt, sân bóng rổ, vận động trường, là nơi tập hợp quần chúng, cũng như quân cán chính vào những cuộc lễ hội, và cũng là sân bóng đá (đá banh), nơi để tranh tài của các đội bóng đá trong tỉnh, và giao lưu với các đội bóng đá tỉnh bạn, đồng thời cũng để phục vụ khán giả tỉnh nhà hâm mộ bộ môn bóng tròn.

Thời Pháp, khi xây dựng Sân Vận Động Biên Hoà ở nơi cuối cầu môn cánh trái của khán đài (từ cửa chánh đi vô), có dựng một bức tượng Thánh Nữ Jeanne d' Arc (1412-1431), là một nữ anh hùng nhỏ tuổi của dân tộc Pháp, cầm binh đánh bại quân xâm lăng Anh-Cát-Lợi. Chiếm lại thành phố Orleans (Tây Nam, Paris). Sau khi bà mất, dân Pháp tôn sùng, kính trọng nên tặng cho bà là Thánh Jeanne d' Arc. Đến sau này, thời Phong Trào Thanh Niên Tiền Phong năm 1945, nhiệt tình sôi máu đào, tham gia đoàn thể chống Pháp, họp tại Sân Vận Động Biên Hoà, thanh niên, thanh nữ đồng vóc tầm vóc, đi diễn hành trong sân, vừa hát bài quốc ca “Tiếng Gọi Thanh Niên” (của Lưu Hữu Phước), khí thế đàng đàng. Số thanh niên trí thức, họ đi bôi bỏ các tên bảng hiệu viết bằng tiếng Pháp, luôn đó số đông thanh niên tiên phong, dùng xà-beng, búa, đục, nạy xô sập tượng Thánh Jeanne d' Arc.

Đến thời Tổng Thống Ngô Đình Diệm, sân vận động đổi tên lại là Sân Vận Động Cộng Hoà. Câu Lạc Bộ Thể Dục Thể Thao của Pháp (Cercle Sportif) đổi sang dùng làm Văn Phòng Hành Chánh Vùng III.

Nguyễn Văn Đáng

